

על יצחק קצנלסון

(עם יובל החמישים שלו)

וזכרונות הימים ההם נראה לפניו בית
החמדות ובמרכו שלש הדמויות היק'
רות האלו.

יצחק קצנלסון הוא בספרות העברית
והאידית — העירוב הענגג של ליריקה
ופרוזה. הרבה ימים עברו מאז נתפשט
פרסומם של פרקי „כנבולות ליטא“,
אך נניחם עודה הומה בלב קוראיהם
והם נראים לעיניהם את האנשים, הצפי'
רים שמתחללה בהם עדיין ריתחתיות
חננית ומשוכבת, היא ראשית נסיונו
של המשורר הזה לזווג שירה ופרוזה,
זיווג שעלה יפה.

ויש שירים, סיפורים ומחזות, שמכל'
לם בולטות כזכרונותי ה„קאריקאטורות“
— חזות-סמלים, המתעלה לתמונת היים,
האוצרה בתוכה כל גוונות-ניחוך שבנו,
לשחוק ולעצבות כאחת. נחא גם מער'
לים בנוי וזקופים בקומה, בעינינו ובעי'
ני הבריות — בתליוה נאמנה לנו
האספקלריה העקומה. הכל שלא
נתעוררו כאן, בארץ-ישראל, על המח'
זה הוה להעלותו על הבימה. בקעה
נאה היא שביים ושחקן יוכלו להגדר בה,
ומה רב פרסום שיריו, שמחם נעשו
כשיריעם טמש. כלום לא שמעת בע'
רים ועירות נכחדות סלסוליומר של
„די זון פערנעהט אין פלאמען“. האמנם
הפופולאריות של אותו שיר פחותה
משל שיר לאברהם רייזין?

גם בשנים האחרונות ניתן סירו ספר
שירים חדש, בעברית ובו הוב שכלול
בתוכן בצורה ולא ניתנה עליו הדעת
בראוי לו — וחבל, להגיענו הדים מר'
הוק, כי הוא עומד להפתיענו בדברים
חדשים — בתשובה על רוב „שתיפתו“.
כי הוא — כדרך שאמר פעם
פרישמן — מאלה הסופרים, שבין אם
יכתבו שיר פחות ובין אם יכתבו שיר
יותר הם מקנים לך את החרגשה, כי
השיר שלא נכתב תכנו בהם ועתיד
עתה לשמוע ריגונו מחר או מהרתיים,
אישי-חיים הוא יצחק קצנלסון ואשר
הנטיה — יקיים. אתה אוטר: לשתיקה
מה זו עושה? אל נא בתמיהתך. הוא
ישלם מחיר שתיקתו בכפל-שירת.
ינאל מסטבוים

לאברכים כאלה. באן היו שלושה חדרים
גדולים ומרווחים, ליד השולחנות יוש'
בים תמיד קרובים ורחוקים, בני משפחה
ושאינם בני משפחה, אורח-יקבע ואור'
חיים פורחים. יושבים והדיבור מתגלגל
ברוב ענין ולהט. על מה? על מה, אם
לא על שיר פלוני שהוא כך וכך, על
סיפור אלמוני שהוא כך וכך, והסופרים
היו קוראים עצמם מיצירותיהם כשהם
מושבים סיעות סיעות, משוחחים, מת'
בדחים, סועדים סעודתם. בהדרים עמדו
מטות הרבה ואם אתה שואל היכן פלוני
שבא ללודו אתה שומע תשובה, שאמנם
הוא לן בבאן והרי כליהמיטה עודם
בלולים. כי היה הבית הזה כבית וער,
כאכסניה וכל דצריך ייתי ויכיל, הדלה
לא תחדל ליסוב על צירה. תאמר הימים
ימות צינה ושלנים והרו מיחמים על
השולחנות והם רותחים ומחבילים. רח'
בות גדולה כהכנסת אורחים, אם דאגת'
הפרנסה אינה מועטת — אלה ואלה תיר'
ניקות לא באו היום לבית ספרם, אלו
ואלו לא פרעו את השטרות. ועם זאת
הבית בית — מבקר עד הצות לילה
באילו מקבים לאורחים פת להם, סוכר
ותה.

ובמה הכיבות היתה בדמויותיהם של
אבות-הבית — אביו ואמו של יצחק
קצנלסון, שהיו המנצחים על הסימפוניה
הזו של האורחים הרבים, הסופרים,
האמנים, המוסיקאים. היא, האם —
היתה איזן מקשיבה להפליא. לפנייה
יכולתי להתודות, לקרוא דבריו שבכתב,
עתיים היתה מקדימה בפסקידן את הכל'
ולא הכויכה ינמצא שהנושפנקא שלה
— נושפנקא. לא אחת נתחורר, שיצירה
פלוגית אלמונית גורלה היה כהערכתה.
ובין הקוראים באזניה, כמובן, גם בנה
יצחק. האם תהיה היתה מודיעה: בני
קרא לפני אמש משהו נחמד.

ובין הקוראים נבלט גם איש גדול
בשנים, שעניו אש להכה — מאיר
פונד. כמותו כאבוי-הבית בנימין קצי'
בלסון, — נוטה לנופה של הדרמה. הנה
מחזה חדש בידו — ממערכות תולדות
ישראל ותוא קורא. שלשתם, האב
והאם ופונד אינם עוד בחיים, אך
משהעליתי מעט את הגולל הסותם את

והנה היום שמועה טובה בפי פרישי'
מן — צדוד שירים בידו, כולו אכנייהן
וראוי שגם אנו נתנאה לאורם. מי
שלחם? הוא, ה„לודואי“. אנו: עלינו
לעבור לשולחנו של פרץ, צפויה לנו
חמיבה של חמדה. פנים חדשות נתגלו
לו. פנים חדשות במשמע — רומן
בשלושה כרכים, ואנו מבקשים לראות
אותה טובה. אולם פרושמן בשלנו כאן
אתם יושבים ושומעים. והוא מצתצה
כפיסת-הסמיט הצחוכה את הוכוכויה
הרחבות של משפיו, מניח את קני'
הזהב מעל לאזניו הקטנות וקורא את —
שירי הנעורים של יצחק קצנלסון.
שירים קלירנוע וקצב, מדלנים ברוב הן
ומשובה, בספית. והקורא קוראם באה'
בה רבת, כאילו קרא שיריו שלו.
ובשמים התחיל ראשו מנענע נענוע'
לאו ודיכו של פרושמן שמתוך נענוע'
לאו שלו אתה שומע נענועה, כשם
שאתה שומע נהימתו: יא, יא, יא. זו
דרכו בהתפעלות.

והנה הוא ה„לודואי“ עצמו עומד בפ'
נינו וקורא שיריו. כמדומה בדירת של
אנודת הסופרים הראשונה בורשא. רא'
שו כראשילד, יער-שערותיו גבוה פי
שנים מפניו, פיו קטן ומחיד תיוך של
הן ופתאום מהרוממות ידיו ועיניו: הוא
מבקש לתאר אדם שקומתו גדולה.
האפקט הושג: צחוק הדרדר באולם. ודי'
מה, שתכונה זו, תכונת המשובה, ההור'
מור — נשתמרה בו עד עתה.

וכזרני פנישתנו הראשונה שנברכה
לה הזמנתו: למען השם לבקר בכי'
תם בלודו. ביתם משמע דירתם של
הוריו ושלו. היא היתה כרחוב צאנז'
לניאנה.

שני רהובות צאנזלניאנה ידענו. שני
רהובות ושני בתים. שניהם היו מעין
היים צעירים, הומים. האחד — ברהוב
צאנזלניאנה בורשא שבו מהן פאר י'
ל. פרץ. כאן ראית סופרים, אמנים,
משחקים, אבירים סבוכי-תללים, הנר'
הגים מידה של תפקד בלבושם והליכור'
תיהם, שמגבעותיהם עקומות היו וחלל'
האוויר של תדריהם הצדים בעליות-הנג'
כאילו אופסם תמיד. האחד — ברהוב
צאנזלניאנה, בלודו. אף הוא בית ועד

הריני מעלה לפני דיוקנה של הספי'
רות והסופרים בורשא מלפני ימים
הרבה. הביב מרחק המקום והזמן שדר'
בו שהוא נוטל את הארעי, המרפרף
ומשייר את הקבע, המסויים. הנה שמו
ורטותו של יצחק קצנלסון ואני רואה
אותו במסגרת של תקופה, שקויה המסי'
ריים, הרגעים נמשמשו ונשתקעו ונשי'
תסרו רק קויה הכולטים, המצויינים,
הלא היא תקופת-הנעורים שלנו, רבתי'
שמהות ורבת-שחוק.

ליד שולחן כתיבה, שמגנונו ישן,
והעמוס רוב בלים כגון גלגלת גרומה
שקבועה בה קסת וקולמוס תהוב לבין
שיניה המכרסמות כביכול את העטים
שבתיהם גרועה ונואלת, יושב בכפי'
פתדאש ומעיין בצרוד של כתב-יד
הביכנו דוד פרישמן. סבחיקים משי'
ספיו המצוחצחים יפחיהם, לבושו כדרך
הק, סיגריה דעננה נותנת ריחה הטוב
— וכל עצמו כפי שהשמחה במעונו.
מה אידע? יום תדור ונאה ירד עליו,
כתביד טובים נתגלגלו לידו. לא כדרך
כתבי היר המצויים שהם נמדדים לפי
כמותם אלא מאלה הנשקלים לפי איכור'
תם. דומה כסין תחרות בין כתב-יד
אלה — כל אחד משובה סהברו, רצונך
לעשות אנך כאפרנסת, פרושמן מוכן
ומזמן לקרוא, מיד, מניח וביה. ביסו
סלא וגדוש, גנוזים בו כרוך השם גם
שירים, גם פרקי פרוזה, גם מחזות,
בקיצור אוצר בלום. הה, אותו כיס
מנובה ורחב שבמעילו של פרושמן —
מי סופר וכתביו לא שבתו בו שביתה.
מי משורר ושיריו לא הוצאו מכיס זה
לתותם נפראים באוני שומעים, פעם
אחת, פעמיים, עשר פעמים. הכיס הזה
טוב ומיטיב, מוכן תמיד, שמא תודמן
אוזן ראויה לשמוע דברים תראויים
לישמע. וכך היה בימים החם גורלו של
כתביד בכלל: היה עובר מיד ליד,
נעשה ענין לשיחה, לפולמוס ועד שכתב
היר לא זכה לגושפנקא של י. ל. פרץ
או פרישמן, לא רצה בכיכול עצמו כפרי'
סוס בבימת-חרבים. אמת דרכו של
פרץ להקל ושל פרושמן להחמיר —
אך כתב היד כאילו ביקש דוקא הסבי'
טרו של המחמיר.